

Insamling av fjärilar är inte oseriöst

Bo Söderströms debattartikel i förra numret av Fauna och Flora om att fjärilarna förlorar på dispyten mellan skådare och samlare har väckt stakra reaktioner bland en del av landets entomologer. Hans Karlsson, ordförande i Sveriges Entomologiska Förening, ger här sin syn på att samla insekter.

HANS KARLSSON

I en till synes välskriven artikel i Fauna och Flora nr 3, 2009 tar Bo Söderström upp frågan om insamling av fjärilar till debatt. Trots flera genomläsningar är det omöjligt att förstå om Söderström försöker värna om fjärilarna, eller om han enbart vill ifrågasätta det moraliska med insamling. Däremot framgår det med all önskvärd tydlighet att han anser att det finns oseriösa samlare. Han upprepar detta på flera ställen i artikeln, och spetsar dessutom påståendet med att vissa personer är omdömeslösa. Han säger sig ha mött samlare med sikte enbart på att utöka sin samling och påstår vidare att fjärilar monterade i lådor inte är ett bevis på engagemang för hotade arter. Han säger också att de flesta entomologer knappast samlar insekter för att berika vetenskapen med ny kunskap. Vad drivkraften hos samlarna är istället svarar inte Söderström på. Min tolkning måste bli att han menar att det enbart är samlarmani för nöjes skull som driver fjärilssamlarna. Som fjärilssamlare sedan femtio år blir man såklart provocerad. Har jag inte gjort någon nytta för entomologin? Tillhör jag därmed de oseriösa enligt Söderströms outtalade definition? I min samling finns ca 30 000 preparerade fjärilar som belägg för fynd bland Nordens ca 3 000 arter av stor- och småfjärilar, där dagfjärilarna utgör mindre än fem procent. De intressantaste fynden har publicerats årligen i Entomologisk Tidskrift. För att undanröja misstankar är Söderström välkommen att meddela Sveriges Entomologiska Förening när en samlare blir oseriös och vilka dessa är enligt hans definition.

Finns det ett problem?

Debatten om insamling av insekter är inte ny. Däremot har frågan fått ny näring när allt flera naturintresserade börjat skåda fjärilar. Jag tycker detta är en mycket välkommen verksamhet och hälsar dessa personer välkomna i våra entomologiska föreningar. Jag är övertygad om att skådning och fotografering av fjärilar kommer att berika entomologin inte minst i ett framtida arbete med övervakning av dagfjärilar i Sverige. Det behövs flera eldsjälar som hjälper till i

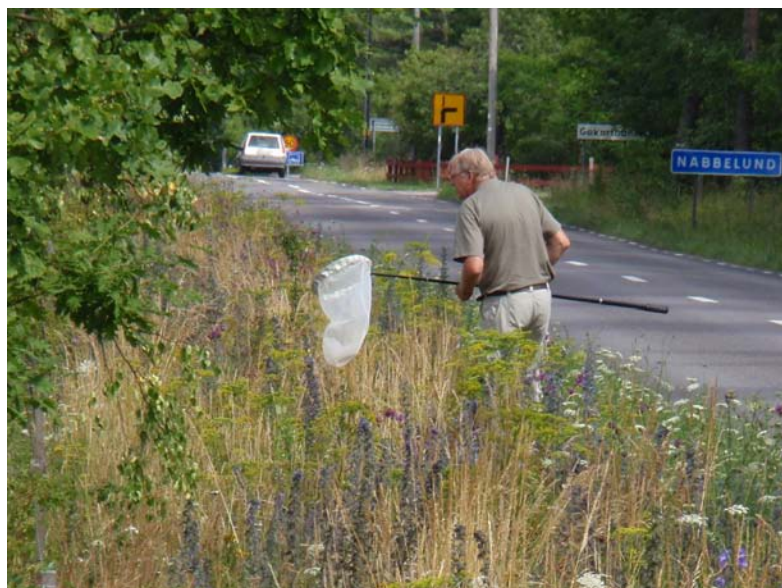

Fig. 1. Hans Karlsson fångar fjärilar vid en av Ölands blomrika vägkanter. Foto: Inger Öhrn Karlsson

Fig. 2. Samlingen hemma i Dörby på Öland innehåller ca 30 000 preparerade fjärilar som belägg för fynd bland Nordens ca 3 000 arter av stor- och småfjärilar insamlade under 50 år. Foto: Hans Karlsson

det entomologiska arbetet. Självklart innebär ett ökat fjärlisskådande att det kan uppstå konflikter på platser där samlare och skådare möts och "konkurrerar" om samma fjärilar. Det är också självklart att samlaren visar hänsyn till den som vill fotografera och avstår från insamling där och då. Detta praktiska problem kan däremot inte tas till intäkt för att förbjuda eller inskränka möjligheten att samla in fjärilar. Genom att, som Söderström gör, misstänkliggöra samlandet som oseriöst och egennyttigt – och framställa skådning som en ädlare form av entomologi – ökar knappast förståelsen bland skådarna för behovet av insamling för att bedriva entomologisk verksamhet. Därmed underblåser Söderström den konflikt mellan skådare och samlare som han säger sig vilja bilägga.

Det finns inga undersökningar som ger belägg för att insamling hotar fjärlispopulationer. I varje fall inte om man ser till den omfattning och den form i vilken entomologin bedrivs i landet. Hoten är av ett helt

annat slag. Exploaterade eller igenväxta habitat, förändrat jordbruk och klimatpåverkan är några av de verkliga hoten mot fjärlarna. Konstigt nog instämmer Söderström i denna slutsats. I en uppräkningslista av ett antal arter som han anser går en dystur framtid tillmötes konstaterar han att: "insamling är med all sannolikhet inte ett hot mot någon av dessa arter". Ändå anser Söderström att insamling är ett problem med den grumliga motiveringen att vi redan vet tillräckligt om fjärlarna och att det därmed räcker att iaktta och fotografera dem. Tanken att kunskapen har nått vägs ände, och att forskningen inte kommer att göra upptäckter av nya arter och nya sammanhang är inte bara ovetenskapligt, det är helt enkelt dumt. I vart fall tycks Söderström mena att detta ska gälla dagfjärilarna som är stora och vackra, medan små och fula nattfjärilar som inte syns lika lätt fortfarande kan avlivas och insamlas till forskningens fromma.

Fig. 3. En låda med vecklare på arbetsbordet. Foton på detta uppslag: Hans Karlsson

Samlarnas omsorg om hotade arter

Historiskt sett är det fjärilssamlarnas kunskap och engagemang som borgar för att det bedrivs omfattande bevarandeåtgärder för hotade arter. Ofta är det också samlarna själva som både skriver åtgärdsprogrammen åt länsstyrelserna och utför det praktiska inventeringsarbetet och andra skyddsåtgärder. Exempelen är många på de amatörentomologer som lägger betydande ideellt arbete på bevarandeåtgärder. I många fall är det Sveriges Entomologiska Förenings lokalföreningar som i samarbete med respektive länsstyrelse svarar för dessa insatser. Sannolikt är det samma personer som också ses ute i markerna med håv eller kvicksilverlampa och giftburk, och som till och med ibland krockar med fjärilsskådarna på någon lokal. Det gör dock inte dessa samlare oseriösa. Det är också dessa samlare och deras föreningar som i samarbete med länsstyrelserna utarbetar föreskrifter om lämpliga bestämmelser för insamling i naturreservaten. Det senaste exemplet är samarbetet mellan Länsstyrelsen i

Kalmar län och Föreningen Sydostentomologerna om bestämmelserna i de nya sandstappsreservaten på Öland.

Det är också värt att nämna det omfattande arbete som pågår med beskrivning av Sveriges arter i Nationalnyckeln. De tre band som hittills utkommit om fjärilar är alla författade av experter vilka startat som samlare och förvärvat sina kunskaper genom insamling och fältstudier. Det finns även skäl att understryka de svenska entomologernas avståndstagande från kommersiell handel med insekter. Drivkraften för amatörentomologerna är kunskap och arternas fortlevnad och inget annat. Däremot har det uppstått kommersiell fjärilsskådarguidning från utlandet, där Söderström själv medverkar. När entomologin blir kommersiell ökar förstås risken för exploatering av känsliga lokaler med nedtrampning och annan störning som följd, särskilt när dyra guidningar marknadsförs med de mest sårbara arterna som lockande objekt på lokaler som är dolda för allmänheten i Artportalen.

Sveriges Entomologiska Förenings ansvar

Som ordförande i Sveriges Entomologiska Förening, SEF håller jag med Bo Söderström på en avgörande punkt. Om någon form av restriktioner och etiska regler anses nödvändiga bör dessa utformas på frivillig väg av entomologer i föreningarnas regi. Fördelen med frivillighet är att efterlevnaden blir hög om reglerna har legitimitet bland entomologerna, samtidigt som kunskapen om vilka behov som finns för artskydd också till övervägande del finns i entomologkretsen och inte hos nationella myndigheter.

Det är en realitet att det finns en debatt och ett ifrågasättande av om det är nödvändigt att samla in insekter, särskilt dagfjärilar. Även om jag inte instämmer i Söderströms analys av skälen till restriktioner för insamling ligger det i entomologernas intresse att det finns ett brett stöd och en acceptans hos en växande skara naturintresserade för entomologins arbetsmetoder, där insamling är en metod. Det faktum att en del människor tycker att det är problematiskt med insamling av hotade dagfjärilar ska förstås tas på allvar. Därför kommer jag att åter igen ta upp frågan i SEF. Redan nu finns ett kollektivt åtagande inom SEF om förbud mot insamling av veronikanätfjäril och kronärtsblåvinge för att, i avvaktan på att populationerna

ökar, inte utsätta dem för insamlingstryck. Detta frivilliga insamlingsförbud har tillkommit på initiativ av samlarna, där kunskap om arternas status – inte moraliska principer – varit vägledande. Vid SEF:s årsmöte 2010 kommer jag således att ta upp frågan om det vi kallar ”Entomologens budord”, som är medlemmarnas etiska regler, till en diskussion om innebörden – och vid behov komplettera dem med anledning av den debatt som pågår. Men det är och kommer att vara nödvändigt för många amatörentomologer att bygga upp en egen referenssamling för att lära sig arterna, dokumentera beläggen, få grepp om utbredning och variationer samt kunna övergå till allt svårare grupper. Och det kommer också under övermåttlig tid att vara amatörentomologerna som svarar för det nödvändiga entomologiska fältarbetet. Det är min förhoppning att också personer med fjärilsskådarintresse ansluter sig som medlemmar i SEF för att på så sätt, tillsammans med samlarna, delta i de viktiga framtidsfrågorna för vår fjärilsfauna. ■

Hans Karlsson

Ordf. Sveriges Entomologiska Förening
E-post: ka.hans@telia.com

Fig. 4. Medlemmar i Föreningen Sydostentomologerna tillsammans med representanter för Länsstyrelserna i Blekinge och Uppsala län inspekterar uppfödning av mnemosynefjärilar i det gemensamma arbetet inom åtgärdsprogrammet för arten. Ett av många exempel där fjärilssamlare och myndigheter samarbetar.